
Nesezdané soužití – společné bydlení bez společné peněženky?*

DANA HAMPLOVÁ**

Sociologický ústav AV ČR, v.v.i, Praha

Cohabitation – Joint Living without a Joint Purse?

Abstract: The article uses ISSP 2012 data to investigate money allocation practices in Czech households. It examines the extent to which married and cohabiting couples differ with respect to money pooling and whether the observed differences can be attributed to the socio-demographic composition of married and unmarried couples or different value orientations. The empirical part uses a sequential logistic analysis. First, the odds of pooling (versus non-pooling) are explored; second, the odds of using fully independent money management (versus partial pooling) are estimated. The results show that cohabiting couples are more likely not to pool money and are more likely to keep their money completely separate. Although the socio-demographic composition of the couples explains some of the differences, it does not account fully for all the differences observed. Even if the socio-demographic and value differences are controlled cohabiting couples are still more than twice as likely not to pool their money.

Keywords: income management, pooling, marriage, cohabitation, ISSP 2012

Sociologický časopis / Czech Sociological Review, 2015, Vol. 51, No. 2: 261–278

DOI: <http://dx.doi.org/10.13060/00380288.2015.51.2.161>

Otázka, jak se v domácnostech hospodaří s penězi a zda partneři své peníze sdílí, nebo zda mají své finance oddělené, přitahuje v posledních dvou desetiletích rostoucí pozornost. Důvody tohoto zájmu spočívají především ve zjištění, že zvolený způsob hospodaření souvisí s normami a představami o rodinném životě, s postoji k genderovým rolím, mocenskými vztahy mezi partnery, mírou spokojenosti se vztahem či závazností vztahu [Lauer, Yodanis 2011; Addo, Sassler 2010; Vogler, Brockmann, Wiggins 2006; Vogler 2005; Elizabeth 2001; Nyman 1999]. Zvolený způsob alokace peněz navíc úzce souvisí i se sociálními nerovnostmi a mírou chudoby, protože současná sociální politika je do značné míry postavena na předpo-

* Tato publikace byla uskutečněna za finanční podpory GA ČR v rámci projektu „Dynamika změny české společnosti“ GA ČR GB14-36154G.

** Veškerou korespondenci pošlejte na adresu: doc. PhDr. Dana Hamplová, Ph.D., Sociologický ústav AV ČR, v.v.i, oddělení Hodnotové orientace ve společnosti, Jilská 1, 110 00 Praha 1, e-mail: dana.hamplova@soc.cas.cz.

kladu, že domácnosti příjmy sdílí. Tedy, při určování míry chudoby se v běžných statistikách nezjišťují příjmy jednotlivců, ale příjem domácnosti.¹ U domácností s vyššími příjmy se pak nezjišťuje, zda mají všichni členové k penězům přístup, ale předpokládá se, že žádný z jejich členů nežije v chudobě [Ludwig-Mayerhofer, Gartner, Allmendinger 2006; Cheal 1997; Jenkins 1991].

Jak ukazují dosavadní studie na toto téma, jedním z nejdůležitějších faktorů ovlivňujících finanční uspořádání domácnosti je právní forma svazku. To, že manželé hospodaří s penězi společně častěji než nesezdané páry, bylo potvrzeno ve Spojených státech amerických, Kanadě, Velké Británii, na Novém Zélandu, ve Švédsku, v Norsku, Dánsku, Francii a Španělsku či mezi Portorikánci žijícími v kontinentální části USA [Hamplová, Le Bourdais, Lapierre-Adamcyk 2014; Lyngstad, Noack, Tufté 2011; Hamplová, Le Bourdais 2009; Vogler, Brockmann, Wiggins 2006; Vogler 2005; Kenney 2004; Heimdal, Houseknecht 2003; Oropesa, Landale, Kenkre 2003; Elizabeth 2001]. Zdá se, že výjimku představují Bulharsko a Gruzie, kde podle dat výběrového šetření Generations and Gender Survey (GGS) sice určité odlišnosti mezi sezdanými a nesezdanými rovněž nalézt lze, avšak velmi malé a statisticky nesignifikantní [Hiekel, Liebroer, Poortman 2014].

V českém prostředí se otázce rozdílů v hospodaření sezdaných a nesezdaných párů, tj. párů, které žijí ve společné domácnosti, ale nejsou sezdané, doposud věnovala pouze jediná studie založená na datech International Social Survey Program ISSP 2002 [Chaloupková 2006]. Tato práce – podobně jako většina zahraničních studií – naznačuje, že české kohabitující páry dávají peníze dohromady méně často než páry manželské. Omezením zmíněného článku však může být vysoký podíl chybějících odpovědí na otázku zjišťující způsob hospodaření s finančními prostředky u nesezdaných respondentů a skutečnost, že zpracovávaná data jsou již více než 10 let stará. Naše štát na tento výzkum navazuje a zjišťuje, zda se v soudobé české společnosti sezdané a nesezdané páry žijící ve společné domácnosti liší z hlediska způsobů hospodaření s příjmy a do jaké míry lze tyto rozdíly připsat odlišným charakteristikám osob žijících v manželství a v nesezdaném soužití. Na rozdíl od zmíněné studie však rozlišujeme nejen páry hospodařící společně a odděleně, ale bereme v úvahu i to, zda se jedná o úplné, nebo jen částečně oddělené finance.

¹ Takový přístup využívá Český statistický úřad nebo Eurostat při stanovení míry ohrožení příjmovou chudobou. K výpočtu míry chudoby se používá tzv. čistý peněžní příjem domácnosti (národní indikátor) nebo tzv. disponibilní příjem domácnosti (indikátor Eurostatu sloužící mezinárodnímu srovnání). Konkrétní postup je následující: „Výpočet míry ohrožení chudobou (at-risk-of-poverty rate) podle metodiky EU se opírá o tzv. ekvivalizovaný příjem... Vypočtený ekvivalizovaný příjem v domácnosti se přiřazuje všem jejím členům (všechny osoby domácnosti mají stejný příjem). Ze souboru všech osob, seřazených vzestupně podle výše jejich ekvivalizovaného příjmu, se pak počítá hranice chudoby.“ [ČSÚ 2011: 15]

Peníze do společného, či do vlastní kapsy

Většina publikací zaměřených na způsob hospodaření s penězi tradičně vycházela z průkopnických výzkumů britské autorky Jan Pahlové [Pahl 1995, 1989]. Tato autorka vytvořila typologii s pěti kategoriemi, jež se v upravené podobě stala základem otázky používané v mezinárodních šetřeních ISSP nebo v British Household Panel. Tato typologie konkrétně rozlišuje 5 způsobů hospodaření: (1) se všemi penězi hospodaří žena a muž dostává kapesné, (2) s penězi hospodaří muž a žena dostává kapesné, (3) s penězi hospodaří muž, ale žena dostává příspěvek na chod domácnosti (tzv. household allowance), (4) peníze dávají dohromady, (5) každý si ponechá své peníze.

V současných pracích se od této podrobné klasifikace upouští a pozornost se přesouvá k základnímu rozdělení mezi společným hospodařením (pár všechny peníze dává dohromady) a odděleným hospodařením [Hamplová, Le Bourdais, Lapierre-Adamcyk 2014; Poortman, Mills 2012; Lyngstad, Noack, Tufte 2011; Hamplová, Le Bourdais 2009; Yodanis, Lauer 2007; Heimdal, Houseknecht 2003; Treas 1993]. Byť mnohé práce rozlišují i hybridní systém částečně oddělených financí (v angličtině se obvykle hovoří o částečně sdružených financích – partial pooling), v širším rámci se tento způsob zacházení s penězi řadí mezi formy oddělených financí [Chaloupková 2006].

Pro používání základní dichotomie rozlišující společné a oddělené hospodaření hovoří dva zásadní důvody. Zaprvé, tradiční formy, kdy jeden z partnerů hospodaří se všemi penězi nebo dává druhému partnerovi příspěvek na domácnost a které původní klasifikace Jan Pahlové zohledňovala, již nejsou příliš rozšířené [Bonke, Browning 2009]. Kvalitativní výzkumy rovněž naznačují, že dnešní páry popisují hospodaření s penězi jako převážně „společné“ nebo „oddělené“ [Ludwig-Mayerhofer et al. 2011]. Zadruhé, důraz na dichotomické pojetí způsobů hospodaření souvisí s předpokladem, že volba mezi společnými a oddělenými financemi leží v samém jádru partnerské identity. Společné hospodaření se chápe jako projev ideologie tradičního manželství, symbolické vyjádření souladu zájmů obou partnerů a projev ochoty upřednostnit kolektivní cíle před individuálními touhami [Addo, Sassler 2010; Cheal 1993].

Naproti tomu oddělené účty lze považovat za vědomé odmítnutí kolektivismu a příklon k individualizovanému vnímání svazku, v němž oba partneři fungují jako dva autonomní jednotlivci. Někteří autoři pak uvádějí, že partnerské vztahy v domácnostech s odděleným hospodařením jsou otevřeněji založeny na racionální kalkulaci nákladů a výnosů a jejich účty jsou „individuální, vypočitatelné a vykazatelné“ [Vogler, Brockmann, Wiggins 2006; Singh, Lindsay 1996; Treas 1993]. Je však třeba poznamenat, že volba mezi společnými a oddělenými účty nezávisí pouze na míře kolektivismu či ideové orientaci obou partnerů, ale do hry vstupuje i otázka efektivity obou systémů. Jak uvádí například Treas [1993], z hlediska transakčních nákladů je v dlouhodobých vztazích efektivnější hospodaření společné, neboť snižuje náklady na vyjednávání a kontrolu. Naproti

tomu partneři, kteří si vyhlídkami vztahu nejsou jisti, se obvykle vyhýbají investicím do společného a udržují si osobní a finanční nezávislost [Yodanis, Lauer 2007].

Peníze v manželství a nesezdaném soužití

Jak jsme se zmínili v úvodu, dosavadní empirické výzkumy založené na reprezentativních vzorcích téměř jednomyslně ukazují, že právní forma svazku je jedním z nejsilnějších prediktorů toho, jak domácnost zachází s penězi. Poznotek, že sezdané dvojice sdílí své peníze a používají společnou peněženku častěji než nesezdané páry, se vysvětluje dvojím způsobem.

První typ argumentace poukazuje na rozdílnost principů, na nichž jsou oba typy svazků postaveny. Tou nejdůležitější charakteristikou v tomto ohledu je, že nesezdaná soužití nabízejí nižší ochranu společných investic než manželství právě tím, že nejsou stvrzena žádným formálním aktem [Perelli-Harris, Gassen 2012; Baatrup, Waaldijk 2005; Barlow 2004]. Nedostatečná ochrana společných investic a nejistota ohledně budoucnosti pak snižuje motivaci dávat peníze dohromady [Brines, Joyner 1999]. Tento argument může hrát roli v českém případě, neboť i u nás platí, že úroveň ochrany společných investic je nižší u nesezdaných párů. S pojmem druh a družka se sice lze setkat v zákoně o státní sociální podpoře, v zákonu o rodině ani novém občanském zákoníku se však žádný odpovídající termín nevyskytuje. Současná legislativa tak neumožňuje, aby mezi nesezdaným párem vzniklo majetkové společenství analogické společnému jmění manželů. Majetek tak každý nabývá zásadně do svého individuálního vlastnictví, byť partnerům nic nebrání, aby se stali podílovými spoluvlastníky stejné věci tak, jako jakékoliv jiné fyzické osoby.²

Argumentace, která oddělené finance vidí jako důsledek samotné podstaty nesezdaných soužití, poukazuje i na nižší míru institucionalizace nesezdaných svazků ve srovnání s manželstvím. Nesezdaná soužití jako „neúplná instituce“ nejsou svázána s jasnými společenskými normami, které by poskytovaly jasné vodítko, jak se mají nesezdané páry chovat [Gray, Evans 2008]. Svoji roli může hrát i to, že nesezdané páry často sklouznou do společného soužití postupně, aniž by učinily nějaký vzájemný závazek, a přechod mezi chozením spolu a společným bydlením v mnoha případech nastává, aniž by si to zúčastnění plně uvědomili [Stanley, Rhoades, Markman 2006]. V tomto smyslu je tendence mít oddělené peníze charakteristikou soužití samotného díky nižší hladině formálních a normativních vazeb a právní odpovědnosti.

Druhý typ vysvětlení rozdílů v hospodaření sezdaných a nesezdaných párů zdůrazňuje, že dvojice, které jsou sezdané, a dvojice, které žijí bez sňatku, se liší

² Více viz například <http://www.epravo.cz>, <http://www.epravo.cz/top/clanky/druh-druzka-a-spolocene-bydleni-16038.html>.

v mnoha dalších charakteristikách. Některé z těchto charakteristik pak úzce souvisí s finančním uspořádáním domácnosti a pozorované rozdíly ve způsobu hospodaření mezi sezdánými a nesezdanými tak souvisí spíše s těmito charakteristikami než se snubním prstenem. Jinými slovy, není tak důležité, že pár není sezdáný, jako to, kdo vstupuje do manželství a kdo zůstává nesezdaný. Oblastí, v nichž se sezdání a nesezdání liší a které mohou zásadním způsobem přispívat k vysvětlení rozdílů v zacházení s penězi, je přitom celá řada. Jedinci žijící v různých typech soužití se mimo jiné často liší ve svých hodnotových orientacích. České výzkumy například ukazují, že nesezdaní výrazně častěji zastávají přesvědčení, že dítě nepotřebuje oba rodiče, že život v domácnosti není pro ženu stejně smysluplný jako placené zaměstnání nebo že je ospravedlnitelné, aby ženatí muži a vdané ženy měli mimomanželský poměr, a naopak častěji nesouhlasili s tím, že předškolní dítě patrně strádá, pokud jeho matka pracuje. Navíc se zdá, že i přes nárůst počtu párů, které spolu žijí bez sňatku, se hodnotové profily manželských a nesezdaných párů nesbližují [Kreidl 2010].

Rozdílné hodnotové orientace ale nejsou jediným činitelem, který vysvětluje neochotu sdílet finance. Část rozdílů může souviset i s délkou vztahu, jeho pořadím a přítomností dětí. Nesezdaná soužití bývají v průměru kratšího trvání, často představují svazky vyššího pořadí, méně často se v nich vyskytují pouze biologické či adoptivní děti a naopak častěji zahrnují i nevlastní dítě z předchozího vztahu. Všechny tyto charakteristiky přitom snižují pravděpodobnost, že pár bude dávat peníze dohromady. Například délka trvání svazku patří mezi klíčové faktory podporující společné hospodaření, protože transakční náklady na udržení samostatné peněženky se zvyšují s délkou vztahu a tím, že s postupem času vzrůstá i provázanost životů partnerů [Hamplová, Le Bourdais, Lapierre-Adamcy 2014; Lyngstad, Noack, Tufte 2011; Treas 1993]. Naproti tomu partneři, kteří si vyhlídkami vztahu nejsou jisti, se obvykle vyhýbají investicím do vztahu a udržují si osobní a finanční nezávislost [Lauer, Yodanis 2011]. Podobně bývá sdílení peněz častější ve svazcích prvního pořadí, což může souviset s tím, že lidé v opakovaných svazcích mají osobní zkušenost s rozvodem a komplikacemi dělení majetku při rozvodu [Hamplová, Le Bourdais, Lapierre-Adamcy 2014; Raijas 2011; Burgoyne, Morison 1997]. Naopak přítomnost dětí je významným faktorem podporujícím sdílení peněz, a to především pokud se jedná o děti vlastní, protože společné děti se považují za hlavní společnou investici a indikátor závaznosti vztahu [Becker 1996; Treas 1993].

Dalším podstatným rozdílem mezi sezdánými a nesezdanými páry, který by mohl vysvětlovat odlišnosti ve způsobu hospodaření, je jejich odlišné socioekonomické složení a sociálně-ekonomická homogenita. Nesezdaná soužití se méně často skládají z tradičnějších párů s mužem jako hlavním živitelem a naopak v nich častěji než v manželství nalezneme dvojice, kde roli hlavního živitele zastává žena [Hamplová 2002]. Zdá se, že relativní zdroje partnerů přitom hrají významnou roli v tom, jak pár hospodaří, a systém společné peněženky bývá nejčastější mezi partnery s podobnými příjmy [Vogler, Brockmann, Wiggins 2006]

a nejméně pravděpodobný, pokud žena vydělává víc peněz než muž [Kenney 2006; Hamplová 2002].

Ačkoliv vysvětlení zdůrazňující selekci určitých párů do manželství a jiných do nesezdaného soužití a vysvětlení zdůrazňující dopady legální formy svazku odkazují k odlišným mechanismům, je nezbytné si uvědomit, že se nemusejí vzájemně vylučovat a každé z nich pravděpodobně vysvětluje část rozdílů mezi sezdanými a nesezdanými. Nicméně pokud se rozdíly mezi manželstvími a kohabitací výrazně sníží, nebo dokonce zmizí, když vezmeme v úvahu rozdílné složení sezdaných a nesezdaných párů, můžeme předpokládat, že formální rodinný stav není příliš důležitý a že podobné páry se v otázce peněz chovají podobně, bez ohledu na to, zda uzavřely sňatek.

Hospodaření s příjmy v Česku

Metoda a data

Hlavním cílem této stati je najít odpověď na otázku, zda se v české společnosti sezdané a nesezdané páry liší z hlediska způsobů hospodaření s příjmy a do jaké míry lze tyto rozdíly připsat odlišným charakteristikám osob žijících v manželství a nesezdaném soužití. Odpověď na tyto otázky hledáme v datech ISSP z roku 2012 (International Social Survey Programme: Family and Changing Gender Roles IV – ISSP 2012).³ Výzkumu se zúčastnilo 1784 respondentů, z toho 989 žen (55,4 %) ve věku 18+. Z dotazovaných uvedlo 1152 osob, že žije v domácnosti s partnerem, na otázku o způsobu hospodaření odpovědělo 1120 z nich. Z osob s partnerem žilo 130 v nesezdaném soužití (12 % z partnerských svazků, 7 % z celého vzorku) a 990 v manželství (88 % z partnerských svazků a 55 % z celého vzorku).

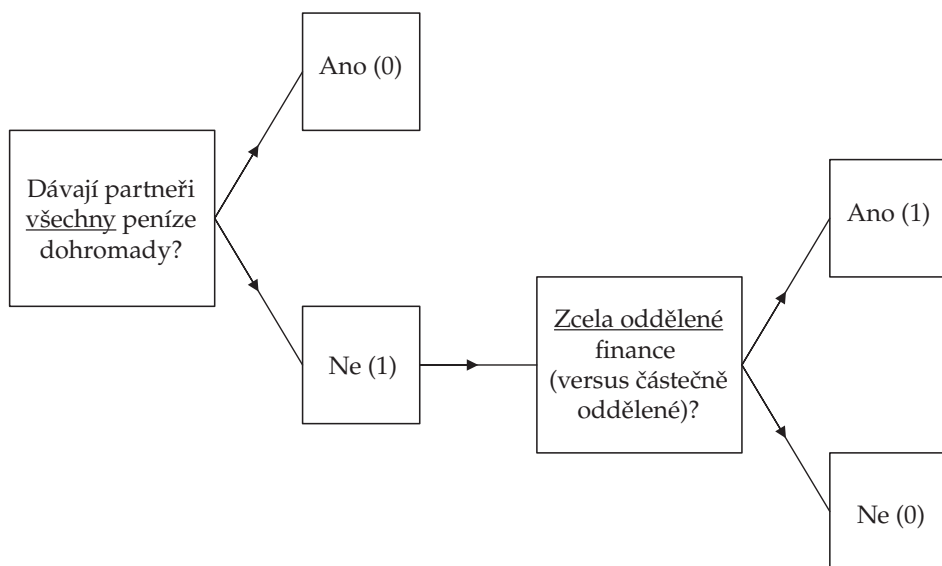
Vysvětlovaná proměnná

Vysvětlovaná proměnná byla vytvořena na základě odpovědi na otázku: *Jak Vy a Váš partner/Vaše partnerka, manžel/manželka nakládáte s příjmem, který jeden z Vás nebo oba máte? Vyberte prosím tu odpověď, která se nejvíce blíží Vaší situaci.* Dotazovaní přitom mohli vybírat z pěti možností:

1. Se všemi penězi hospodařím já a partnerovi/partnerce dávám jeho/její díl;
2. se všemi penězi hospodaří partner/partnerka a dává mi můj díl;
3. všechny peníze dáváme dohromady a každý si bere tolik, kolik potřebuje;
4. část peněz dáváme dohromady a část si každý ponechá;
5. každý si ponechá své peníze.

³ Data jsou k dispozici například na <http://archiv.soc.cas.cz>.

Obrázek 1. Zobrazené schéma odhadu sekvenčního logistického modelu

Standardně se první tři kategorie řadí do systému sdílených financí, poslední dvě odpovědi představují varianty odděleného hospodaření. Některé práce čtvrtou a pátou odpověď sdružují do jedné kategorie [Chaloupková 2006], jiní autoři rozlišují plně a částečně oddělené finance [Heimdal, Houseknecht 2003]. Oba přístupy mají své výhody i nevýhody. První přístup jde k jádru rozdílu mezi společným a odděleným hospodařením, nedovede však zhodnotit to, že v některých párech není hospodaření oddělené úplně, a nedovede posoudit, zda faktory, které ovlivňují volbu mezi společným a zcela odděleným hospodařením, ovlivňují i volbu mezi společným a částečně odděleným hospodařením. Nevýhodou druhého přístupu naopak je, že jasně nekoresponduje s teoretickým důrazem na oddělené a sdílené finance, ale bere v úvahu i systém stojící na pomezí obou jasně definovaných typů hospodaření.

V tomto článku používáme kombinaci obou přístupů v podobě tzv. sekvenční logistické regrese a modelujeme vztah mezi typem svazku a hospodařením ve dvou krocích [Buis 2011]. V prvním kroku odhadujeme relativní šance na to, zda má pár peníze sdílené, či oddělené, aniž bychom zohledňovali to, zda se jedná o zcela, nebo částečně oddělené hospodaření. V druhém kroku pak pracujeme pouze s respondenty, kteří peníze nesdílí, a rozlišujeme páry se zcela a částečně oddělenými financemi. Graficky použitou metodu znázorňuje obrázek 1.

Vysvětlující proměnné

1. *Typ soužití (označení Nesezdané)* – hlavní vysvětlující proměnná, kódována jako dummy, nabývá hodnoty 1, pokud pár žije v nesezdaném soužití, a hodnoty 0, pokud je sezdáný.

2. *Hodnotová orientace (označení Netradiční gender role)* – šetření ISSP nabízí několik otázek, které se snaží zachytit hodnotovou orientaci respondenta ve vztahu k rodinnému životu, a možnost, jak operacionalizovat hodnotovou orientaci je tedy celá řada. Například lze vytvořit sumační index nebo pracovat s faktorovými škálami. V analýze jsme testovali několik možností, ukázalo se však, že i když při tvorbě indexu použijeme položky, které jsou zkorelované a sytí jednu dimenzi ve faktorové analýze, prediktivní a explanační síla výsledného indexu je velmi slabá. Rovněž se ukázalo, že hospodaření s příjmy je spojeno především s jednou konkrétní otázkou měřící tradiční genderové role – *Muž má vydělávat peníze a žena se má starat o domácnost a rodinu*. Odpovědi byly kódované na pětibodové škále (rozhodný souhlas – souhlas – ani, ani – nesouhlas – rozhodný nesouhlas). Tuto otázku tedy používáme v analýzách jako indikátor hodnotových orientací. Vzhledem k tomu, že základní předěl byl mezi lidmi, kteří nesouhlasili, a ostatními, kódujeme ji jako binární proměnnou netradiční gender role, která získává hodnotu 1, pokud lidé vyjádřili s výrokem určitý nebo naprostý nesouhlas. Nutno však podotknout, že tuto informaci máme pouze v případě respondenta, nikoliv jeho partnera. Důležité přitom může být nejen to, jaké názory zastává respondent, ale i to, co si myslí jeho partner, a kombinace obou hodnotových profilů.

3. *Délka trvání svazku (označení Trvání svazku)* se zjišťuje pomocí přímého dotazu a je vyjádřená v letech. Alternativně jsme testovali i délku trvání jako kategorickou proměnnou, toto řešení však nepřinášelo žádnou výhodu oproti lineární proměnné a snižovalo počet stupňů volnosti.

4. *Socioekonomická homogamie (označení Relativní příjmy)* je založena na otázce *Když vezmete v úvahu všechny zdroje příjmu, které máte Vy a Váš partner/partnerka, manžel/manželka, kdo má vyšší příjem?* Respondentům bylo nabídnuto 7 možností: (1) partner/partnerka, manžel/manželka nemá žádný příjem; (2) já mám mnohem vyšší příjem; (3) já mám vyšší příjem; (4) máme skoro stejný příjem; (5) partner/partnerka, manžel/manželka má vyšší příjem; (6) partner/partnerka, manžel/manželka má mnohem vyšší příjem; (7) nemám žádný příjem.

V kombinaci s pohlavím jsme na základě odpovědí vytvořili 5 kategorií příjmové homogamie párů, kde:

1. mají oba partneři přibližně podobný příjem (původně kategorie 4);
2. muž má mnohem vyšší příjem nebo žena nemá žádný (původně kategorie 1 + 6);
3. muž má o něco vyšší příjem (původně kategorie 3 + 5);
4. žena má o něco vyšší příjem (původně kategorie 3 + 5);
5. žena má mnohem vyšší příjem nebo muž nemá žádný (původně kategorie 1 + 6).

5. *Přítomnost dětí v domácnosti (označení Počet dětí)* nabývá hodnoty od 0 do 2. Hodnotu 0 získává, pokud v domácnosti nežije nezletilé dítě, hodnotu 1, pokud je v domácnosti jedno dítě, a 2, pokud v ní nalezneme 2 nebo více nezletilých dětí.

6. *Zkušenost s rozvodem (označení Rozvod)* – data ISSP neposkytují informaci o tom, zda se jedná o svazek prvního pořadí či o opakované partnerství, pouze je možné z nich zjistit, zda se respondent rozvedl. Mezi minimálně jednou rozvedené jsou zařazeni všichni, kdo byli v době konání šetření rozvedeni nebo kdo uvedli, že se v minulosti rozvedli (kódováno jako 1, ostatní jako 0). I v tomto případě platí, že informaci máme pouze v případě respondenta, nikoliv jeho partnera.

Kontrolní proměnné

Naše studie zahrnuje i několik kontrolních proměnných, které podle předchozích studií se sdílením příjmu souvisejí a které mohou ovlivňovat vztah mezi typem svazku a finančními praktikami, a to vzdělání a pohlaví. Obvykle se za důležitý faktor související s tím, zda členové domácnosti sdílí své peníze, považuje i příjem, byť se dosud vedou diskuze o konkrétní podobě tohoto vztahu [Bonke, Browning 2009; Heimdal, Houseknecht 2003; Treas 1993]. Vzhledem k tomu, že třetina dotázaných odmítla svůj příjem uvést, používáme právě vzdělání jako zástupný indikátor (označeno jako Vzdělání). Respondenti mohli vybírat z 11 možností: (1) neúplné základní, (2) základní, (3) vyučení bez maturity, (4) střední bez maturity, (5) vyučení s maturitou, (6) střední odborné s maturitou (např. střední průmyslové školy, střední ekonomické školy), (7) střední všeobecné s maturitou, (8) vyšší odborné (pomaturitní, vyšší škola, 5. a 6. ročník konzervatoře, nadstavba), (9) vysokoškolské – bakalářské, (10) vysokoškolské – magisterské, inženýrské nebo ekvivalentní, (11) postgraduální vzdělání (Ph.D., CSc., doc. atp.). Těchto 11 kategorií bylo rozděleno do 4 skupin: základní (kategorie 1 + 2), bez maturity (kategorie 3 + 4), s maturitou (5 + 6 + 7 + 8) a vysokoškolské (9 + 10 + 11). Poslední kontrolní proměnnou je pohlaví respondenta. Nabývá hodnoty 1, pokud se jedná o muže, a hodnoty 0, pokud se jedná o ženu. Do modelu ho zahrnujeme, ač by nemělo hrát roli, zda na otázku odpovídá muž, či žena, protože zjišťované údaje se týkají celého páru, nikoliv jedince. Vysvětlovaná proměnná však vychází ze subjektivního hodnocení hospodaření, které se může mezi oběma pohlavími lišit. Některé výzkumy tak opravdu naznačují, že muži vnímají finance jako společně častěji než ženy.

Vzhledem k vysoké korelaci mezi věkem a trváním svazku, jsme věk do kontrolních proměnných nezahrnuli. Pro kontrolu jsme odhadli modely i s věkem, nijak zásadně to však neovlivnilo základní výsledky (s výjimkou efektu trvání svazku, který byl oslaben).

Výsledky

Deskriptivní statistiky

Tabulka 1 přináší podíly sezdaných a nesezdaných párů podle typu hospodaření. Jak ukazuje, i v českém případě nalezneme zásadní rozdíly v tom, jak s penězi zacházejí sezdané i nesezdané dvojice, a i v českém případě platí, že manželské páry sdílejí své finance častěji než páry nesezdané. Z dat ISSP 2012 tak vyčteme, že zatímco peníze dává dohromady pouze polovina nesezdaných, mezi dvojicemi sezdanými tak činí více než 80 %. Naopak platí, že ačkoliv každý osmý nesezdaný pár (13,0 %) hospodář se zcela oddělenými financemi, v případě manželských dvojic to byl jen jeden pár z 28 (3,5 %). Je třeba rovněž upozornit na to, že podíly respondentů, kteří na otázku zjišťující způsob hospodaření neuměli nebo nechťeli odpovědět, jsou velmi nízké (cca 3 %).

Jak jsme již zmínili v úvodu, můžeme se domnívat, že sezdané a nesezdané dvojice se liší v mnoha dalších charakteristikách, a rozdíly ve způsobu hospodaření tak mohou souviset spíše s těmito charakteristikami než s typem soužití. To, že sezdané a nesezdané dvojice jsou v mnoha ohledech zásadně odlišné, potvrzuje tabulka 2. Největší rozdíly přitom nalezneme z hlediska délky souži-

Tabulka 1. Společné a oddělené hospodaření s penězi podle typu soužití, v %

	Sdílené peníze			Oddělené finance		Neumí vybrat / neudáno	Celkem
	Se vším hospodaří žena	Se vším hospodaří muž	Společné hospodaření	Částečně oddělené	Plně oddělené		
Manželství	16,4	7,4	55,8	13,9	3,5	3,0	100,0
<i>Platné hodnoty</i>	16,9	7,7	57,5	14,4	3,6	–	
		82,0		18,0		–	100,0
Nesezdané soužití	6,8	7,9	34,3	34,5	13,0	3,6	100,0
<i>Platné hodnoty</i>	7,1	8,1	35,5	35,8	13,5	–	
		50,7		49,3		–	100,0
Celkem	15,0	7,5	52,8	16,8	4,8	3,1	100,0

Zdroj: ISSP 2012.

Poznámky: N = 1151, N platných odpovědí = 1120 (883 sezdaných, 237 nesezdaných).

Manželství, nesezdané soužití – procenta spočítaná ze všech odpovědí, tj. včetně chybějících hodnot.

Platné hodnoty – procenta spočítaná z platných odpovědí, tj. ze souboru bez chybějících hodnot.

Vážené odhady.

Tabulka 2. Deskriptivní statistiky – podle pohlaví a typu soužití, v %

	Muži		Ženy		Celkem		Chybějící	
	Man- želství	Nese- zdané soužití	Man- želství	Nese- zdané soužití	Man- želství	Nese- zdané soužití	N	%
Délka soužití ¹	25,0	5,4	24,4	6,7	24,6	6,2	44	3,8
Rozvod ²	9,9	42,4	9,0	27,6	9,5	33,8	63	5,5
Počet dětí ²							16	1,4
0	62,3	86,5	60,1	67,1	61,3	75,3		
1	17,2	5,8	17,0	20,3	17,1	14,1		
2+	20,4	7,8	22,9	12,6	21,7	10,6		
Vzdělání ²							14	1,2
ZŠ	8,7	6,3	14,9	7,9	11,7	7,2		
Bez maturity	44,2	41,0	32,7	30,4	38,6	34,8		
S maturitou	33,5	34,7	38,5	49,7	35,9	43,5		
VŠ	13,7	18,0	13,9	12,0	13,8	14,5		
Relativní příjmy ²							39	3,4
Podobný příjem	31,2	31,6	30,8	34,5	31,0	33,2		
M mnohem víc	18,3	31,7	22,6	18,4	20,4	24,2		
M víc	43,9	32,4	37,3	38,4	40,7	35,8		
Ž víc	5,5	0,0	6,1	6,7	5,8	3,8		
Ž mnohem víc	1,0	4,4	3,2	2,0	2,1	3,1		
Tradiční gend. role ²							14	1,2
Rozhodný souhlas	19,6	8,9	18,2	17,5	18,9	13,9		
Souhlas	29,8	34,4	26,5	22,8	28,2	27,7		
Ani, ani	24,6	30,6	24,6	25,1	24,6	27,4		
Nesouhlas	18,8	16,8	19,7	15,7	19,3	16,2		
Rozhodný nesouhlas	7,2	9,3	10,9	18,9	9,0	14,8		

Zdroj: ISSP 2012.

Poznámky: ¹ průměr, ² podíl; vážené odhady; popis proměnných a kategorií viz str. 268–269.

tí, zkušeností s rozvodem a přítomností dětí v domácnosti. Manželské svazky jsou v průměru přibližně o 18 let delšího trvání (průměrné trvání manželských svazků 24,6 let versus průměrné trvání nesezdaných soužití 6,5 let) a s dítětem v domácnosti žije pouze čtvrtina nesezdaných, ale dvě pětiny manželských dvojic. V nesezdaných soužitích rovněž nalezneme trojnásobný podíl osob, které v minulosti zažily rozvod (33,8 % versus 9,5 %). Určité, i když možná překvapivě slabé, rozdíly lze nalézt i z hlediska názoru, že muž má vydělávat peníze a žena se starat o domácnost a rodinu, přičemž jedinci žijící v manželství o něco častěji souhlasí, že muži mají vydělávat peníze a ženy se starat o rodinu. Rozdíly nalezneme především v krajních kategoriích krajního souhlasu a krajního nesouhlasu. Podíly žen, které rozhodně nesouhlasí s tradičním rozdělením genderových rolí v rodině, byly dvojnásobné u nesezdaných než sezdaných, byť se kohabituující a vdané příliš neliší v míře rozhodného souhlasu. Naopak sezdaní a nesezdaní muži se příliš neliší z hlediska rozhodného nesouhlasu, ale mezi ženatými nalezneme dvojnásobné podíly těch, kdo souhlasí s tradiční dělbou práce. Sezdaní respondenti jsou rovněž častěji zastoupeni v sociálních skupinách s nižším vzděláním, což může souviset i s jejich vyšším průměrným věkem. Možná překvapivě jsme nenašli mezi sezdanými a nesezdanými dvojicemi zásadní rozdíly z hlediska socioekonomické homogenie, tj. z hlediska příjmů. Přibližně třetina párů hlásí podobné příjmy a podle přibližně tří pětin má vyšší příjmy muž, platí to však podobně o párech sezdaných i nesezdaných. Překvapivé je toto zjištění proto, že starší české studie naznačují, že v nesezdaných soužitích častěji nalezneme páry s netradičním rozdělením rolí, v nichž žena vydělává víc než muž [Hamplová 2002]. Mohlo by však naznačovat, že se mění sociodemografická skladba nesezdaných párů, které se z toho hlediska začínají více podobat párům sezdaným.

Sekvenční logistická analýza

I přes sociodemografické odlišnosti sezdaných a nesezdaných párů zůstává otázkou, do jaké míry mohou tyto rozdíly vysvětlit odlišnosti ve způsobu hospodaření s penězi. Tabulka 3 proto přináší výsledky sekvenční logistické analýzy, kdy v prvním kroku odhadujeme šance, že pár nesdílí všechny své finance, ve druhém kroku zda se jedná o úplnou, či částečnou finanční nezávislost (viz obrázek 1). V obou krocích odhadujeme čtyři modely. První model ukazuje celkové šance nesdílet finance bez kontroly jakýchkoliv dalších charakteristik a model 2 zahrnuje základní kontrolní proměnné (pohlaví a vzdělání). Do modelu 3 pak vstupuje proměnná měřící hodnotovou orientaci respondenta a testuje se, zda lze rozdíly mezi sezdanými a nesezdanými páry vysvětlit odlišnou hodnotovou orientací. Konečný model 4 obsahuje jak měřítko hodnotové orientace, tak sociodemografické charakteristiky páru (délku soužití, zkušenost s rozvodem, relativní příjmy a počet dětí v domácnosti).

V prvním kroku (viz levou část tabulky 3) vysvětlovaná proměnná nabývá hodnoty 1, pokud respondent uvedl, že s partnerem peníze nesdílí nebo sdílí

Tabulka 3. Odhadované relativní šance (poměr šancí) na to, mít (1) oddělené finance versus sdílené a (2) zcela oddělené versus částečně oddělené

	Krok 1				Krok 2			
	Oddělené finance (v. sdílené)				Zcela oddělené (v. částečně)			
	M1	M2	M3	M4	M1	M2	M3	M4
Nesezdané	5,16**	5,08**	5,11**	2,60**	2,10*	2,06+	2,01+	1,93
Muž		0,92	0,97	0,95		0,57	0,59	0,61
Vzdělání (s maturitou)								
Základní		0,94	0,92	1,03		5,55*	5,89*	7,26*
Bez maturity		0,91	0,89	1,00		0,74	0,74	0,72
Vysokoškolské		1,26	1,07	1,07		1,63	1,51	1,17
Netradiční gender role			1,99**	2,01**			1,36	1,41
Trvání svazku				0,97**				0,98
Rozvod				1,65*				0,70
Relativní příjmy (podobně)								
M mnohem víc				0,66				0,68
M víc				1,13				0,98
Ž víc				0,85				1,70
Ž mnohem víc				1,13				6,04*
Počet dětí (bezdětný)								
1				0,85				0,64
2+				0,61*				2,14
Konstanta	0,04**	0,04**	0,03**	0,14**	0,08**	0,09**	0,08**	0,12+

Zdroj: ISSP 2012.

Poznámky: N (krok 1) = 1017, N (krok 2) = 217; **signifikantní na hladině 0,00, *signifikantní na hladině 0,05; nevážené odhady; M1 – model 1, M2 – model 2, M3 – model 3, M4 – model 4.

jen část. Srovnávací kategorie 0 zahrnuje páry, které sdílejí všechny své finance. Z celkového srovnání sezdaných a nesezdaných párů můžeme usoudit, že nesezdané dvojice mají více než 5násobné šance nesdílet své finance, a zahrnutí kontrolních proměnných (pohlaví a vzdělání) na těchto závěrech nic zásadního nezmění (model 1 a model 2). Třetí model přibírá údaj o respondentových postojích k genderovým rolím a ukazuje, že lidé zastávající méně tradiční názory na roli muže a ženy v rodině mají vyšší šance nedávat peníze dohromady. Tento

výsledek není nijak zvlášť překvapující, neboť i zahraniční literatura dokládá, že oddělené hospodaření bývá vyjádřením individualizovaného a netradičního vnímání partnerského svazku a vědomým odmítnutím vzájemné závislosti. Z hlediska našeho tématu je však důležité, že netradiční hodnoty nedokáží nijak vysvětlit pozorované rozdíly mezi sezdanými a nesezdanými páry a že i po kontrole hodnotové orientace respondenta mají nesezdaní ve srovnání se sezdanými více než 5násobné šance nesdílet peníze.

Poslední model pak zohledňuje i socioekonomické charakteristiky páru (model 4). Česká data ISSP 2012 potvrzují, že pravděpodobnost sdílet peníze roste s délkou trvání svazku a přítomností dětí v domácnosti. Z velikosti odhadovaných šancí můžeme usoudit, že už přítomnost jednoho dítěte snižuje šance na oddělené finance o 15 %, statisticky významné rozdíly však nalezneme až u párů se dvěma a více dětmi. Tyto páry přitom mají přibližně o 40 % nižší šance nedávat peníze dohromady než páry bez nezletilého dítěte v domácnosti. Jak rovněž ukazuje model 4, zatímco trvání svazku a přítomnost dětí podporuje sdílení financí, zkušenost s rozvodem naopak od společného hospodaření odrazuje a respondenti, kteří se v minulosti rozvedli, mají o více než 60 % vyšší šance nedávat peníze dohromady. Data ISSP 2012 pak neodhalila statisticky významné rozdíly v závislosti na socioekonomické homogamii páru.

Hlavním výsledkem modelu 4 však je, že zahrnutí socioekonomických charakteristik páru sníží rozdíly mezi sezdanými a nesezdanými dvojicemi na polovinu. Jinými slovy, podle našich odhadů lze přibližně polovinu rozdílů mezi sezdanými a nesezdanými páry připsat jejich sociodemografickému složení. Zároveň je však důležité připomenout, že ani po zohlednění těchto charakteristik rozdíly mezi oběma typy svazků ve způsobu hospodaření s penězi nezmizí. I poté, co vezmeme v úvahu, že manželské páry jsou v průměru delšího trvání, méně často zahrnují rozvedené osoby a naopak mají častěji v domácnosti děti, mají nesezdané dvojice přibližně 2,6krát vyšší šance nesdílet své peníze.

V následujícím kroku vybíráme pouze páry, které peníze nesdílí ($N = 217$), a zajímá nás volba mezi úplným a částečně odděleným hospodařením (pravá část tabulky 3). Vysvětlovaná proměnná tedy nabývá hodnoty 1, pokud respondent uvedl, že si oba ponechávají své vlastní peníze, a hodnoty 0, pokud odpověděl, že část peněz dávají dohromady a část si ponechávají. Vzhledem k velikosti vzorku jsou odhady méně přesné, přesto však naznačují určité trendy. Zaprvé, nesezdané dvojice mají přibližně dvojnásobné šance než dvojice manželské volit zcela nezávislé hospodaření spíše než částečně oddělené, byť rozdíly v posledním modelu již nejsou statisticky významné. Zadruhé, zcela oddělené finance se zdají být typické pro respondenty s nízkým vzděláním a páry, kde žena vydělává výrazně více než muž. Ačkoliv se nabízí možnost, že se jedná o artefakt nízkého počtu respondentů, je třeba připomenout podobné závěry starších studií, podle nichž je oddělené hospodaření typické právě pro netradiční páry, kde má žena vyšší příjmy než muž.

Závěr

V předchozích odstavcích jsme se pokusili najít odpověď na otázku, jak v české společnosti volba mezi společným a odděleným hospodařením souvisí s právní formou svazku a zda lze rozdíly mezi sezdanými a nesezdanými dvojicemi ve způsobu hospodaření připsat jejich odlišným charakteristikám. K ověření hypotéz nám sloužila data ISSP 2012, která obsahovala přímou otázkou týkající se způsobů hospodaření s penězi. Naše studie přináší dva základní poznatky. Zaprvé, nesezdané páry sdílejí své finance výrazně méně často než páry manželské. Zadruhé, ačkoliv lze část rozdílů připsat sociodemografickému složení obou typů párů, nelze tím vysvětlit rozdíly všechny. I poté, co zohledníme, že manželské svazky jsou v průměru delšího trvání, častěji v nich žijí osoby, které nemají zkušenost s rozvodem, a častěji v nich nalezneme rodiny s dětmi, mají nesezdané páry 2,5krát vyšší šance hospodařit odděleně.

Zjištění, že velká část současných párů, a především párů nesezdaných, ne-hospodaří společně, má významné dopady nejen pro studium rodiny. Je třeba připomenout, že současná sociální politika a odhady chudoby vycházejí z předpokladu, že domácnosti hospodaří společně a všichni jejich členové mají přístup k příjmům druhých. Pokud však vysoký podíl nesezdaných párů peníze nesdílí a rostoucí počet dvojic žije v nesezdaných soužitích, základní parametry sociální politiky založené na příjmech domácností mohou být problematické. Rozdíly v hospodaření sezdáných a nesezdaných párů však mohou mít zásadní dopady i při rozchodu dvojice. Pokud dvojice nesdílí příjmy a jeden z partnerů platí náklady na každodenní provoz, zatímco druhý investuje spíše do zboží dlouhodobé spotřeby, může to vést k vysoce nerovnému dělení majetku. I když podobné riziko může do určité míry hrozit i v případě párů sezdáných, institut společného jmění manželů jej jistým způsobem snižuje.

V neposlední řadě je třeba zmínit i některá omezení naší studie. Tím nejdůležitějším je, že sice kontrolujeme přítomnost dítěte v domácnosti, nemůžeme však určit, zda se jedná o dítě vlastní, či nevlastní. Zahraniční literatura však poměrně dobře dokumentuje, že zatímco přítomnost vlastního dítěte obvykle vytváří motivaci ke sdílení peněz, přítomnost nevlastních dětí společné hospodaření nepodporuje. Dalším omezením našich dat je skutečnost, že máme informace pouze od jednoho člena páru. Nemůžeme tedy zohlednit hodnotovou orientaci partnera či jeho zkušenost s rozvodem. V současnosti však neexistují česká data, která by dokázala tyto skutečnosti do modelu zahrnout.

DANA HAMPLOVÁ vystudovala sociologii a bohemistiku na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, kde rovněž získala titul Ph.D. ze sociologie. V současnosti pracuje jako vědecký pracovník v Sociologickém ústavu AV ČR, v.v.i., a na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Věnuje se srovnávacímu výzkumu, a to především problematice demografického chování, sociální stratifikaci a sociologii náboženství.

Literatura

- Addo, F. R., S. Sassler. 2010. „Financial Arrangements and Relationship Quality in Low-income Couples.“ *Family Relations* 59: 408–423, <http://dx.doi.org/10.1111/j.1741-3729.2010.00612.x>.
- Baatrup, S., K. Waaldijk. 2005. „Major Legal Consequences of Marriage, Cohabitation and Registered Partnerships for Different-sex and Same-sex Partners in Denmark.“ Pp. 67–78 in K. Waaldijk (ed.). *More or Less Together*. Paris: INED.
- Barlow, A. 2004. „Regulation of Cohabitation, Changing Family Policies and Social Attitudes: A Discussion of Britain within Europe.“ *Law and Policy* 26: 57–86, <http://dx.doi.org/10.1111/j.0265-8240.2004.00163.x>.
- Becker, G. S. 1996. *A Treatise on the Family*. Cambridge (MA, USA), London: Harvard University Press.
- Bonke, J., M. Browning. 2009. „The Allocation of Expenditures within the Household: A New Survey.“ *Fiscal Studies* 30: 461–481, <http://dx.doi.org/10.1111/j.1475-5890.2009.00104.x>.
- Brines, J., K. Joyner. 1999. „The Ties that Bind: Principles of Cohesion in Cohabitation and Marriage.“ *American Sociological Review* 64: 333–355, <http://dx.doi.org/10.2307/2657490>.
- Buis, M. L. 2011. „The Consequences of Unobserved Heterogeneity in a Sequential Logit Model.“ *Research in Social Stratification and Mobility* 29: 247–262.
- Burgoyne, C. B., V. Morison. 1997. „Money in Remarriage: Keeping Things Simple—and separate.“ *The Sociological Review* 45: 363–395, <http://dx.doi.org/10.1016/j.rssm.2010.12.006>.
- ČSÚ. 2011. *Metodické vysvětlivky k šetření Životní podmínky 2011* [online]. ČSÚ [cit. 18. 3. 2015]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/B00497314/\\$File/301210mc.pdf](http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/B00497314/$File/301210mc.pdf).
- Elizabeth, V. 2001. „Managing Money, Managing Coupledness: A Critical Examination of Cohabitants' Money Management Practices.“ *The Sociological Review* 49: 389–411, <http://dx.doi.org/10.1111/1467-954X.00338>.
- Gray, E., A. Evans. 2008. „Do Couples Share Income?“ *Australian Journal of Social Issues* 43: 441–457.
- Hamplová, D. 2002. „Marriage and Cohabitation: Qualitative Differences in Partnership Arrangements.“ *Sociologický časopis / Czech Sociological Review* 38: 771–788.
- Hamplová, D., C. Le Bourdais. 2009. „One Pot or Two Pot Strategies? Income Pooling in Married and Unmarried Households in Comparative Perspective.“ *Journal of Comparative Family Studies* 40 (3): 355–385, <http://dx.doi.org/10.1111/jomf.12138>.
- Hamplová, D., C. Le Bourdais, E. Lapierre-Adamcyk. 2014. „Is the Cohabitation-marriage Gap in Money Pooling Universal?“ *Journal of Marriage and Family* 76: 983–997.
- Heimdal, K. R., S. K. Houseknecht. 2003. „Cohabiting and Married Couples' Income Organization: Approaches in Sweden and the United States.“ *Journal of Marriage and Family* 65: 525–538, <http://dx.doi.org/10.1111/j.1741-3737.2003.00525.x>.
- Hiekel, N., A. C. Liefbroer, A.-R. Poortman. 2014. „Income Pooling Strategies among Cohabiting and Married couples: A Comparative Perspective.“ *Demographic Research* 30: 1527–1560, <http://dx.doi.org/10.4054/DemRes.2014.30.55>.
- Chaloupková, J. 2006. „Dohromady, nebo každý zvlášť? Hospodaření s příjmy manželských a nesezdaných párů.“ *Sociologický časopis / Czech Sociological Review* 42: 971–986.
- Cheal, D. 1993. „Changing Household Financial Strategies: Canadian Couples Today.“ *Human Ecology* 21: 197–213, <http://dx.doi.org/10.1007/BF00889359>.

- Cheal, D. 1997. „Sociology and Social Reform.“ *Canadian Journal of Sociology* 22: 113–122, <http://dx.doi.org/10.2307/3341566>.
- ISSP 2012 – International Social Survey Programme: Family and Changing Gender Roles IV.
- Jenkins, S. 1991. „Poverty Measurement and the within-household Distribution.“ *Journal of Social Policy* 20: 457–483, <http://dx.doi.org/10.1017/S0047279400019760>.
- Kenney, C. 2004. „Cohabiting Couple, Filing Jointly? Resource Pooling and U.S. Poverty Policies.“ *Family Relations* 53: 237–247.
- Kenney, C. 2006. „The Power of the Purse. Allocative Systems and Inequality in Couple Households.“ *Gender and Society* 20: 354–381, <http://dx.doi.org/10.1177/0891243206286742>.
- Kreidl, M. 2010. „Dochází v ČR ke konvergenci hodnotového profilu lidí žijících v manželství a nesezdaných soužití?“ *Sociální studia* 7: 85–100.
- Lauer, S. R., C. Yodanis. 2011. „Individualized Marriage and the Integration of Resources.“ *Journal of Marriage and Family* 73: 669–683, <http://dx.doi.org/10.1111/j.1741-3737.2011.00836.x>.
- Ludwig-Mayerhofer, W., J. Allmendinger, A. Hirsland, W. Schneider. 2011. „The Power of Money in Dual-earner Couples: A Comparative Study.“ *Acta Sociologica* 54: 367–383, <http://dx.doi.org/10.1177/0001699311422091>.
- Ludwig-Mayerhofer, W., H. Gartner, J. Allmendinger. 2006. „The Allocation of Money in Couples: The End of Inequality?“ *Zeitschrift für Soziologie* 35: 212–226.
- Lynstad, T. H., T. Noack, P. A. Tuft. 2011. „Pooling of Economic Resources: A Comparison of Norwegian Married and Cohabiting Couples.“ *European Sociological Review* 27: 624–635, <http://dx.doi.org/10.1093/esr/jcq028>.
- Nyman, C. 1999. „Gender Equality in ‘the Most Equal Country in the World’? Money and Marriage in Sweden.“ *Sociological Review* 47: 643–857, <http://dx.doi.org/10.1111/1467-954X.00195>.
- Oropesa, R. S., N. S. Landale, T. Kenkre. 2003. „Income Allocation in Marital and Cohabiting Unions: The Case of Mainland Puerto Ricans.“ *Journal of Marriage and Family* 65: 910–926, <http://dx.doi.org/10.1111/j.1741-3737.2003.00910.x>.
- Pahl, J. 1989. *Money and Marriage*. London: Macmillan.
- Pahl, J. 1995. „His Money, Her Money: Recent Research on Financial Organisation in Marriage.“ *Journal of Economic Psychology* 16: 361–376, [http://dx.doi.org/10.1016/0167-4870\(95\)00015-G](http://dx.doi.org/10.1016/0167-4870(95)00015-G).
- Perelli-Harris, B., N. S. Gassen. 2012. „How Similar are Cohabitation and Marriage? Legal Approaches to Cohabitation across Western Europe.“ *Population and Development Review* 38: 435–467, <http://dx.doi.org/10.1111/j.1728-4457.2012.00511.x>.
- Poortman, A.-R., M. Mills. 2012. „Investments in Marriage and Cohabitation: The Role of Legal and Interpersonal Commitment.“ *Journal of Marriage and Family* 74: 357–376, <http://dx.doi.org/10.1111/j.1741-3737.2011.00954.x>.
- Raijas, A. 2011. „Money Management in Blended and Nuclear Families.“ *Journal of Economic Psychology* 32: 556–563, <http://dx.doi.org/10.1016/j.joep.2011.02.006>.
- Singh, S., J. Lindsay. 1996. „Money in Heterosexual Relationships.“ *The Australian and New Zealand Journal of Sociology* 32: 57–69, <http://dx.doi.org/10.1177/144078339603200304>.
- Stanley, S. M., G. K. Rhoades, H. J. Markman. 2006. „Sliding versus Deciding: Inertia and the Premarital Cohabitation Effect.“ *Family Relations* 55: 499–509, <http://dx.doi.org/10.1111/j.1741-3729.2006.00418.x>.
- Treas, J. 1993. „Money in the Bank: Transaction Costs and the Economic Organization of Marriage.“ *American Sociological Review* 58: 1723–1734, <http://dx.doi.org/10.2307/2096283>.

- Vogler, C. 2005. „Cohabiting Couples: Rethinking Money in the Household at the Beginning of the Twenty First Century.“ *The Sociological Review* 53: 1–29, <http://dx.doi.org/10.1111/j.1467-954X.2005.00501.x>.
- Vogler, C., M. Brockmann, R. D. Wiggins. 2006. „Intimate Relationships and Changing Patterns of Money Management at the Beginning of the Twenty-first Century.“ *The British Journal of Sociology* 57: 455–482, <http://dx.doi.org/10.1111/j.1468-4446.2006.00120.x>.
- Yodanis, C., S. Lauer. 2007. „Managing Money in Marriage: Multilevel and Cross-national Effects of the Breadwinner Role.“ *Journal of Marriage and Family* 69: 1307–1325, <http://dx.doi.org/10.1111/j.1741-3737.2007.00449.x>.